

Loont de loonwet nog?

Gert Peersman (column verschenen in De Standaard op 9 maart 2021)

Volgens de loonwet van 1996 mogen de loonkosten niet meer stijgen dan in de buurlanden. Sommigen vinden dat de belangrijkste maatregel van de voorbije decennia. Ivo Marx vraagt zich dan weer af of die wet ons echt welvaart heeft opgeleverd (*DS 2 maart*). Paul De Grauwe wil de loonnorm zelfs in de prullenmand gooien. We hebben net hogere lonen nodig, zodat bedrijven gestimuleerd worden om productiever te worden en te investeren in menselijk kapitaal (*DS 4 maart*).

We kunnen inderdaad vragen stellen bij het succes van de wet. De werkgelegenheidsgraad is sindsdien minder gestegen dan die van de buurlanden. Volgens de Oeso is de productiviteitsmotor bij ons vanaf midden jaren 90 beginnen te sputteren, waardoor het bbp vandaag 20 tot 25 procent lager is dan het had kunnen zijn. Per gezin is dat jaarlijks het budget van een nieuwe wagen. In andere landen is er ook een terugval, maar met slechts de helft. De loonnorm is daarom niet de oorzaak van de tegenvallende productiviteitsgroei.

Het klassieke idee is dat een hogere productiviteit ruimte geeft om de lonen te verhogen, maar ook het omgekeerde mechanisme wordt nu naar voren geschoven. Zowel Marx als de Oeso verwijzen naar onze loonvorming als een van de oorzaken van het productiviteitsprobleem. Door een landelijke loonnorm stijgen de lonen bij ons overal evenveel, waardoor de meest productieve werknemers niet bij de bedrijven met het grootste potentieel terechtkomen. De Grauwe verwijst naar prikkels voor bedrijven, maar er zijn evenmin prikkels voor werknemers die de productiviteit verhogen. Waarom zouden de vakbonden bijvoorbeeld e-commerce omarmen – wat de productiviteit zou verhogen – als de lonen sowieso evenveel stijgen als in de buurlanden?

Het is dus realistisch dat hogere lonen tot meer productiviteit leiden en omgekeerd. Een gezonde wisselwerking. Maar door onze lonen praktisch automatisch te koppelen aan de buurlanden, wordt het mechanisme bij ons in beide richtingen doorgeknipt. Dat kan niet de bedoeling zijn. De vakbonden mogen overigens niet klagen: door onze lagere productiviteitsgroei zouden de lonen minder mogen stijgen dan die van de buurlanden als er rekening wordt gehouden met productiviteit.

De loonwet dateert letterlijk en figuurlijk van de vorige eeuw. In 1996 hadden we nog een eigen munt. Als de productiviteit toenam ten opzichte van de buurlanden, leidde dat tot een waardestijging van de Belgische frank. Door goedkopere import groeide de koopkracht van werknemers ook zonder loonstijgingen. De prikkels om productiever te worden, zaten juist. Als de lonen méér stegen dan de productiviteit, was dat geen ramp voor de competitiviteit. Dan daalde de frank in waarde om dat te compenseren. Sinds de euro zijn die correctiemechanismen op de loonnorm verdwenen.

De vakbonden verplaatsen de loonvorming liever niet naar het bedrijfsniveau, omdat ze dan een minder sterke onderhandelingspositie hebben. Een terechte bekommernis, maar door de euro is ook het landelijke niveau geen goede uitgangspunt. Omdat de wisselkoers niet meer tot aanpassingen kan leiden als lonen te veel stijgen, is het wel degelijk belangrijk om naar de buurlanden te kijken. Maar daardoor kijken alle landen naar elkaar, en staat er overal een rem op loonstijgingen. Het resultaat? Werkgevers onderhandelen vanuit een comfortabele positie en trekken in alle landen een steeds groter deel van het bbp naar zich toe. Waarom organiseren

vakbonden zich niet over de grenzen heen voor loononderhandelingen?

Wat telt voor onze competitiviteit, zijn niet de lonen op zich, maar de prijzen van onze producten op internationale markten. Als de lonen meer stijgen dan de arbeidsproductiviteit, dan stijgen de loonkosten per eenheid product. Bedrijven zullen die hogere kosten vervolgens moeten doorrekenen in de prijzen, waardoor de competitiviteit verslechtert en banen verloren gaan. Daarom hebben we een loonnorm.

Maar onze competitiviteit verslechtert ook wanneer de prijzen om een andere reden stijgen, bijvoorbeeld als de vergoeding voor kapitaal meer stijgt dan de productiviteit van kapitaal. Als je de berekening maakt, blijkt dat de prijzen sinds 1996 met zo'n 7 procent meer zijn gestegen dan in de buurlanden. Dat is deels door de loonkosten, maar de belangrijkste reden is een toename van de kapitaalkosten per eenheid product ten opzichte van de buurlanden; door een lagere groei van onze kapitaalsproductiviteit. Als we in 's lands belang een loonnorm betonnen in een wet om onze competitiviteit te beschermen en banenverlies te vermijden, waarom staat daar dan geen kapitaalnorm tegenover, zodat er ook op dat gebied meer discipline is?